

ԱՐԱՄ ՍԻՄՈՆՅԱՆ
(1955–2022)

Կյանքից հեռացավ պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, բազմալստակ գիտնական, մանկավարժ ու գիտակրթական գործի հմուտ կազմակերպիչ, ԵՊՀ նախկին ռեկտոր Արամ Հրաչիկի Սիմոնյանը:

Ծնվել է 1955 թ. ապրիլի 12-ին Սյունյաց աշխարհի Գորիս քաղաքում պրոֆեսորնալ պատմաբանի ընտանիքում: 1961 թ. նրանց ընտանիքը տեղափոխվել է Երևան: 1972 թ. ավարտելով թիվ 19 միջնակարգ դպրոցը՝ Ա. Սիմոնյանն ընդունվել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետ, իսկ 1977–

1981 թթ. սովորել Մոսկվայի ԽՍՀՄ ԳԱ պատմության ինստիտուտի ասպիրանտուրայում, որտեղ 1983 թ. պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն: 1981–1986 թթ. Ա. Սիմոնյանը եղել է ՀԽՍՀ ԳԱ պատմության ինստիտուտի գիտաշխատող: 1986 թ. վերադարձել է մայր բուհ, որտեղ շուրջ երեք տասնամյակ ծավալել է գիտական, մանկավարժական ու կազմակերպչական բեղուն գործունեություն. մինչև 1990 թ. աշխատել է որպես ԽՍՀՄ պատմության ամբիոնի ասիստենտ, 1990–2000 թթ.՝ Հայոց պատմության ամբիոնի դոցենտ, միաժամանակ վարելով մի շարք պաշտոններ՝ 1993–1995 թթ. համալսարանի գիտական քարտուղարի, 1995–2000 թթ.՝ ուսումնական վարչության պետի, 2000–2006 թթ.՝ հումանիտար ֆակուլտետների ուսումնական աշխատանքների գծով պրոռեկտորի, ռեկտորի պաշտոնակատարի, իսկ 2006 թ. ընտրվել է ռեկտոր: Նույն թվականին Ա. Սիմոնյանը դարձել է նաև ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ:

Իր բազմամյա գիտական գործունեության արդյունքները գիտնականն ամփոփել է չորս մեծարժեք մենագրություններում և 100-ից ավելի գիտական հոդվածներում:

Հենց սկզբից ձեռնամուխ լինելով պատմաբանի համար բավականին դժվարին ոլորտի տնտեսական պատմության ուսումնասիրությանը՝ Ա. Սիմոնյանը «Արևելյան Հայաստանի պրոլետարիատի պատմություն» (Եր., 1988) աշխատության մեջ արխիվային հարուստ նյութերի և պատմագիտական առկա գրականության քննական վերլուծությամբ, ի տարբերություն մինչ այդ պատմագիտության մեջ արմատավորված մոտեցման, լուսաբանում է Արևելյան Հայաստանում տնտեսության զարգացման ընթացքը:

Իբրև պատմագիտական հետազոտության նույն եղանակի զարգացում ու խորացում իր երկրորդ մենագրության մեջ՝ «Рабочие Закавказья в обще-

российском рынке наемного труда в конце XIX– начале XX вв. (историко-статистический анализ)» (Եր., 1995), գիտնականը ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Ա. Համբարյանի հետ Հայաստանում սկիզբ դրեց պատմագիտության մեջ մաթեմատիկական մեթոդի կիրառմանը:

ԽՍՀՄ փլուզումից հետո նորանկախ Հայաստանի պատմաբանների համար հրատապ խնդիր է դառնում նախկինում արգելափակված թեմաների ուսումնասիրությունը: Այդ տեսակետից հատկապես կարևոր էր նորագույն պատմության ամենաբախտորոշ ժամանակահատվածում 1917–1921 թթ., տեղի ունեցած իրադարձությունների և հատկապես մեր ժողովրդի մղած հերոսական պայքարի պատմության գիտական անկողմնակալ ու անաչառ լուսաբանումը: Ինչպես և սպասելի էր, իր գիտական գործունեության երկրորդ շրջանում Ա. Սիմոնյանն առաջիններից մեկն է ձեռնամուխ լինում հենց այդ խնդրի լուծմանը և կարճ ժամանակ անց գիտական հանրության դատին ներկայացնում «Զանգեզուրի գոյամարտը (1920–1921 թթ.)» (Եր., 2000) ծավալուն մենագրությունը, որն իրավամբ արժանացավ մասնագետների դրվատանքին, և հեղինակին միաձայն շնորհվեց պատմական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան:

Դեռևս «Զանգեզուրի հերոսամարտը 1917–1920 թթ.» (Եր., 2009), մենագրության մեջ գիտնականը երկրամասի շուրջ հնգամյա ազատագրական պայքարի գաղաթմնակետից իջնում է նրա հիմքերը և նախ ներկայացնում երկրամասի ամբողջական պատմությունը Զանգեզուրում ու Նախիջևանում թուրք-թաթարական նվաճողների դեմ գործավար Անդրանիկի ղեկավարությամբ մղված կռիվները, իսկ ապա նրան փոխարինած Գարեգին Նժդեհի գլխավորած կենաց ու մահու պայքարը մինչև 1920 թ. համազանգեզուրյան առաջին համազումարը՝ զուգահեռաբար անդրադառնալով նաև նույն ժամանակահատվածում Արցախում ընթացող համանման իրադարձություններին, պատճառաբանում Անդրանիկի Արցախ չմտնելու փաստը, լուսաբանում Արցախը Ադրբեջանին բռնակցելու գործում Կովկասյան բյուրոյի դրսևորած բացահայտ կամայականությունն ու նրա կայացրած որոշման ահավոր ծանր ազդեցությունը երկրամասի բնակչության հետագա ճակատագրի վրա, ինչպես նաև հանուն ազատության ու անկախության արցախահայության մղած պայքարը, որը XX դարավերջին պսակվեց հաջողությամբ: Այդ երկու մենագրությունները միացնելով ու համադրելով նոր փաստերով՝ նա 2017 թ. հրատարակում է նույնանուն խորագրով մնայուն աշխատություն:

Մեծ է Ա. Սիմոնյանի վաստակը ոչ միայն հայոց պատմության գիտական ուսումնասիրության ու լուսաբանման, այլև ձեռք բերված արդյունքների հանրայնացման գործում: Ընդ որում՝ դա նա անում է թե՛ բազմամյա դասախոսական գործունեությամբ, թե՛ հանրապետական և միջազգային ամենատարբեր գիտաժողովներում (Երևան, Մոսկվա, Լոնդոն, Բեռլին, Մադրիդ, Նյու Յորք, Բրյուսել, Հռոմ, Փարիզ, Թեհրան և այլուր) կարդացած հետաքրքիր գեկուցումներով և թե՛ դպրոցական ու բուհական դասադրքերի և ուսումնական ձեռնարկների պատրաստմանը գործուն մասնակցությամբ:

2006 թ. ընտրվելով ԵՊՀ ռեկտոր՝ Ա. Սիմոնյանն անմիջապես ձեռնամուխ եղավ մայր բուհում ուսումնական գործընթացի կազմակերպման բարեփոխմանը: Ա. Սիմոնյանի ռեկտորության տարիներին ուսումնականից բացի

էական փոփոխութիւններ են տեղի ունեցել նաև համալսարանի գիտական կյանքում: Այսպես, մայր բուհը ոչ միայն դարձել է աշխարհում գիտակրթական առաջնակարգ հաստատութիւն, այլև հայագիտական կադրերի պատրաստման ու գիտական հետազոտութիւնների իրականացման առաջատար կազմակերպութիւն: Հենց նրա նախաձեռնութեամբ ու անմիջական ղեկավարութեամբ է համալսարանում ստեղծվել Հայագիտական հետազոտութիւնների ինստիտուտն ու վերջինիս գիտական օրգան «Հայագիտութեան հարցեր» քառամսյա հանդէսը, սփյուռքագիտութեան ամբիոնը, մագիստրոսական կրթութեան շրջանակներում տեղ գտել հայագիտական ու ցեղասպանագիտական ծրագրեր, ինչպես նաև կյանքի կոչվել մի շարք նոր գիտական կենտրոններ և ստորաբաժանումներ:

Գիտնականի, մանկավարժի ու գիտակրթական գործի կազմակերպչի բազմաբեղուն գործունեութիւնն արժանացել է պետական բարձր պարգևների և գնահատականների. պարգևատրվել է «Մովսէս Խորենացի» մեդալով, 2014 թ. նրան շնորհվել է ՀՀ գիտութեան վաստակավոր գործչի կոչում և այլն:

Վաստակաշատ գիտնական, սիրված ու հարգված մանկավարժ, գիտակրթական գործի հմուտ կազմակերպիչ, Մարդ ու քաղաքացի Արամ Հրաչիկի Սիմոնյանի «հիշատակն արդարոցն օրհնութեամբ եղիցի»:

ՀՀ ԳԱԱ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ,
ՀՀ ԳԱԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ,
ԵՊՀ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ